

AZ OSZTATLAN TANÁRKÉPZÉS ÖSSZEFÜGGŐ EGYÉNI GYAKORLATÁNAK KONCEPCIÓJA

Készítette:

Antalné Szabó Ágnes (Bölcsészettudományi Kar), Csapodi Zoltán (ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnázium), Cseszregi Tamás (Oktatási Igazgatóság), Garam Ágnes (ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnázium és Kollégium), Gergó Lajos (Informatikai Kar), Helfenbein Henrik (Informatikai Kar), Homonnay Zoltán (Tanárképző Központ, Természettudományi Kar), Horváth Erzsébet (Természettudományi Kar), Horváth Krisztina (Bölcsészettudományi Kar), Károly Krisztina (Tanárképző Központ, Bölcsészettudományi Kar), Kolláth Enikő (Tanárképző Központ), Láng György (ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Általános Iskola és Gyakorló Gimnázium), Lukács Cintia (Bölcsészettudományi Kar HÖK), Major Éva (Bölcsészettudományi Kar), Molnár Katalin (ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Általános Iskola és Gyakorló Gimnázium), Munkácsy László (ELTE Apáczai Csere János Gyakorlógimnázium és Kollégium), Nagy Anett (EHÖK), Oláh Zsolt (Pedagógiai és Pszichológiai Kar HÖK), Rapos Nóra (Pedagógiai és Pszichológiai Kar), Schróth Ágnes (ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnázium), Sudár Mariann (Természettudományi Kar HÖK), Szabó Éva (ELTE Trefort Ágoston Gyakorló Gimnázium), Szalay Luca (Természettudományi Kar), Szivák Judit (Pedagógiai és Pszichológiai Kar), Török Gabriella (Természettudományi Kar), Zatkó Nikoletta (Informatikai Kar HÖK), Zsakó László (Informatikai Kar)

Hatályos:

2016. április 4-től, az ELTE Tanárképzési és Tanár-továbbképzési Tanács 2/2016. (IV.4.) sz. határozata értelmében

AZ ÖSSZEFÜGGŐ EGYÉNI GYAKORLAT KONCEPCIÓJA

1. A gyakorlat célja és feladata

Az egyéni összefüggő szakmai gyakorlat célja, hogy megalapozza a jelölt szakmai fejlődését. A tanárjelöltek megtapasztalják a **pedagógusszerepek** összetettségét, sokféleségét, komplex formában gyakorolják, fejlesztik mindazokat a kompetenciáikat, amelyek a pedagógussá váláshoz, saját **pedagógusidentitásuk** tudatosításához, formálódásához hozzájárulnak. A gyakorlat alapvető feladata, hogy a jelöltek szaktárgyaik tanítása és az egyéb tevékenységeik során pedagógusi munkájukhoz reflektív módon, egyfajta „**kutatói**” **attitűddel** viszonyuljanak, készüljenek fel a tanulók megismerésére, a tanulócsoporthoz sajátosságainak megértésén alapuló, tényekre alapozott folyamat tervezésére. Gyakorolják, hogy eredményeiket folyamatosan építsék be munkájukba, osszák meg pedagóguskollégáikkal. Cél annak elősegítése, támogatása is, hogy a pedagógusok és jelöltek **pedagógusközösségek** tagjaivá váljanak, tapasztalják meg **a szervezet életében való tudatos, aktív részvétel**, az egymástól tanulás csoportos, az innováció közösségi formáinak az előnyeit; továbbá, hogy megtanuljanak felelősséget vállalni saját munkájukért, szakmai fejlődésükért.

A gyakorlati felkészítés sorában kiemelkedő jelentőségű, hogy a tanárjelölt ebben a gyakorlati formában komplexen gyakorolhatja, fejlesztheti mindazokat a kompetenciákat, amelyek fontosak számára a pedagógussá váláshoz.

2. A gyakorlat időkerete és szerepe

Az összefüggő egyéni szakmai gyakorlat a képzés utolsó két félévében, lehetőleg egyazon köznevelési intézményben, megbízott mentortanár folyamatos irányítása, támogatása mellett végzett szakmai gyakorlat.

Az *1. táblázat* bemutatja az összefüggő egyéni gyakorlat tevékenységrendszerét. Az egyes tevékenységek közül az első félévben nagyobb hangsúlyt kap a megismerés, a megfigyelés, a tapasztalatszerzés, a konzultáció, a hospitálás a tevékenységek teljes spektrumának százalékában. A második félévben - az első félév során szerzett tapasztalatokra építve - egyre önállóbban végzi pedagógusi munkáját, és a teljes tevékenység százalékában nagyobb részt van jelen az önálló tanítás.

A *2. táblázat* az összefüggő gyakorlat alatt párhuzamosan folyó egyetemi tevékenységeket foglalja össze.

1. táblázat: Az összefüggő egyéni gyakorlat tevékenységrendszere a köznevelési intézményben

TEVÉKENYSÉGEK	MEGOSZLÁSA A TELJES TEVÉKENYSÉG SZÁZALÉKÁBAN	MEGOSZLÁSA HETI ÓRASZÁMBAN
1. Megismerés	5-10	0-2
Az iskola, mint szervezet működésének megismerése		
A diákok megismerése		
A mentor és munkájának megismerése		
2. Az egyéni fejlődési út azonosítása	2-5	0-1
Az eddig végzett tevékenységek azonosítása, az egyéni tervek megfogalmazása, egyéni fejlődési terv készítése		
3. Tanítási tevékenység tervezése, megvalósítása, a tanulás támogatása és értékelése	40-70	9-18
Szaktárgyak tanítása és felkészülés az órákra	25-45	9-14
Konzultáció a mentorral (és konzulens tanárral)		
Szaktárgyi hospitálás tanároknál, más tanárjelölteknél	15-35	3-7
Nem szaktárgyi hospitálás tanároknál, más tanárjelölteknél		
Tanórán kívüli szaktárgyi oktatási tevékenységek		
4. Tanórán kívüli tevékenységek	10-20	2-4
„Osztályfőnök-helyettesi” tevékenységek		
A tanulók szabadidős programjainak szervezésében való részvétel		
Az ifjúságvédelem, drog prevenció, mentálhigiéné, iskolai agresszió kezelés, konfliktuskezelés helyi gyakorlatának megismerése és segítése		
Szakkörök, felzárkóztatás, tehetséggondozás, projekt, témahét		
5. Együttműködés a szervezetben és azon túl	10-15	2-3
Együttműködés a családdal és a helyi közösségekkel		
Bekapcsolódás szakmai munkaközösségek és az iskola szervezeti munkáiba		
A tanárjelölt saját tudásának és szerepének átgondolása az intézményen belül		
Támogató, segítő rendszerek, szakszolgálatok megismerése és szükséges esetén kapcsolattartás		
Összesen	100	23,5
		17x23,5=400

2. táblázat: Az egyéni összefüggő gyakorlattal párhuzamosan folyó tevékenységek rendszere a felsőoktatási intézményben

TEVÉKENYSÉG	KREDITSZÁM	
	1. félév	2. félév
I. Szaktárgyakkal kapcsolódó tevékenység		
összefüggő egyéni gyakorlatot kísérő szakos szeminárium 1.	1	1
összefüggő egyéni gyakorlatot kísérő szakos szeminárium 2.	1	1
szakdolgozat	8	
II. Nem szaktárgyi területek		
pszichológia tanításkísérő szeminárium - Esetmegbeszélés	1	
pedagógia tanításkísérő szeminárium - Pedagógusként az iskola világában	2	
összefüggő egyéni gyakorlatot kísérő pedagógia-pszichológia szeminárium		1
portfólió		2
Összesen	8	10

A szemináriumok kontaktóraszámuk kreditenként 15 óra. A heti munkaidő 2/3-át kell az iskolai gyakorlathoz fordítani, amelybe minden esetben beleértendő az otthoni felkészülési és előkészítő, szervező és értékelő munka. A heti munkaidő 1/3-a pedig az első félévben az egyéni gyakorlatot kísérő szemináriumokra és a szakdolgozat készítésére, a második félévben az összefüggő egyéni gyakorlatot kísérő szemináriumokra, valamint a portfólió és a szakdolgozat készítésére szolgál.

A gyakorlat főbb részeinek aránya a helyi sajátosságok és a hallgató fejlesztési igényei szerint változó arányú lehet. Ebben meghatározó a félévben oktatott tanórák mennyisége, mert minél kevesebb a tanítási óraszám, annál több egyéb tevékenységet kell végezni.

3. A hallgató tevékenysége

3.1. Általános alapelvek

- A gyakorlatot megelőzően a hallgató az egyéni összefüggő gyakorlatot kísérő szemináriumokon kívül minden tanulmányi kötelezettségének eleget kell, hogy tegyen (kivéve a szakdolgozat elkészítése).
- A jelölt a gyakorlatot a mentor támogatása mellett, de már teljes szakmai felelősséggel végzi, elsősorban nem gyakorlóiskolai közegben.
- Az összefüggő egyéni gyakorlat a pedagógiai szerepek és tevékenységek komplex rendszerével ismerteti meg a hallgatókat, melynek támogatnia kell saját pedagógusidentitásuk formálódását.

- Az összefüggő egyéni gyakorlat – támogatott keretek közt – az egyéni felelősségvállalás, a szakmai döntéshozás, az önállóan végzett tevékenységek bővülését eredményezi, ezzel előkészítve a végzést követő munkavállalást, a gyakornoki státuszra való felkészülést.
- A gyakorlat során a hallgató eddigi fejlődésére építő, egyéni szakmai fejlesztési igényeihez igazodó tevékenységekben vesz részt, amelyhez szükséges a hallgató előzetes tudásának, fejlődési céljainak tisztázása (erre felhasználható a képzés során készítendő portfólió, és a szaktárgyi tanítási gyakorlatot értékelő minősítés).
- A gyakorlat lehetőséget teremt egy intézmény szakmai hitvallásának megértésére, annak operatív megvalósításának megismerésére.
- Az összefüggő egyéni gyakorlat során végzett tanulási út, s azokat megalapozó tevékenységek a mentorral egyeztetettek, az iskola és a tanulócsoporthoz fejlődési igényeire reagálóak, a hallgató fejlődési terveihez, a tanulási eredményekhez igazodva tervezettek, fejlődési tervben rögzítettek.
- A gyakorlat két féléve egymásra épül, s így alkalmat teremt a pedagógiai tevékenység egymásra épülő tervezési folyamatának gyakorlására egy intézményen belül.
- A gyakorlat során elvárt, támogatott és biztosított a hallgató számára a diákok, tanulócsoporthoz megismerése, vagy pedagógiai jelenségek megértése, a nevelési, tanulási-tanítási folyamat megalapozása céljából vizsgálatok végzése.
- A hallgató támogatásában, tanulásában fontos szerepet játszanak az egyre bővülő szakmai közösségek (esetleg tanuló társ, mentor, munka- és más szakmai közösségek).
- A tanulás fontos eleme marad a reflexió, ezért a tevékenységekhez továbbra is a reflexiót támogató beszélgetések kapcsolódnak a mentorral és az iskola tágabb szakmai környezetével.
- A gyakorlat lehetőséget biztosít a köznevelési intézmények innovációs folyamataiba való betekintésre, azok megismerésére.
- A gyakorlat során a jelölt folyamatosan gyűjti, dokumentálja tapasztalatait, építi a portfólióját.

3.2. A hallgató által végzett tevékenységek

- A gyakorlatot biztosító iskola helyének és szerepének megismerése a köznevelés rendszerében és a helyi közösség életében.
- Az intézmény pedagógiai programjának, helyi tantervének, az intézmény felépítésének, az intézményi munkakörök, a hallgató szakjának megfelelő szakmai munkaközösség munkájának megismerése.
- A hallgató szakmai kompetenciáinak elemzése, a fejlődés megtervezése.
- A hallgató mind szaktárgyi, mind nem szaktárgyi órán történő hospitálása. A szaktárgyi hospitálás célja elsősorban a mentor, illetve a konzulens munkájának adott szempontok alapján történő megfigyelése és utólagos közös elemzése, de kívánatos más szaktanárok óráinak látogatása által a hallgató módszertani eszköztárának bővítése is. A nem szaktárgyi hospitálás célja elsősorban a tanított tanulócsoporthoz kapcsolatos tapasztalatszerzés más oktatási helyzetekben.
- A saját szaktárgy(ak) tanítása során a különböző életkorú és fejlettségű tanulók nevelése-oktatása. A szaktárgy(ak) tanítása során a jelölt szaktárgyanként legalább egy csoport tanítását vigye végig a félév során. Az iskolában töltött idejének legkevesebb 50, de legfeljebb 70 százalékában végezzen a szaktárgyaihoz kapcsolódó tevékenységet (ebbe az órára való készülés, eszközök előkészítése, dolgozatjavítás stb. is beleértendő). Összesen legfeljebb heti tíz órában tanítsa a két szaktárgyát (ezen

belül az egyes szaktárgyak minimális heti óraszámára kettő, de nem kell egyenlő óraszámú tanítani a két tárgyat).

- A jelölteknek módja legyen különböző módszerek kipróbálására, és az egyéniségéhez és a diákok sajátosságaihoz is igazodó tanítási eszköztárának kialakítására.
- Gyakorlati tapasztalat szerzése a tanulók megismerésében és személyiségük fejlesztésében.
- Kötelező feladat az osztályfőnöki munka megismerése, ez azonban gyakran nem válik el a diákok szabadidős tevékenységétől. Törekedni kell arra, hogy a jelölt mind az osztályfőnöki, mind a szabadidős tevékenységek esetén minél szélesebb körben szerezzon tapasztalatokat, különösen azokon a területeken, ahol az adott iskola erősségekkel rendelkezik.
- A pedagógiai munkához szükséges etikai és magatartási szabályok megismerése.
- A gyakorlaton végzett tevékenységekről fél éves igazolólap vezetése (a jelölt által), melyet a mentor aláírásával igazol a gyakorlat lezárásakor.
- A tapasztalatok szakszerű dokumentálása.
- Kívánatos törekedni a két szakterület közti arányos elosztásra, és arra, hogy a hallgató tapasztalatot szerezzon különböző életkorú tanulócsoportok tanításában.

4. A mentortanár szerepe és feladata

A gyakorlatot mindvégig mentor segíti a köznevelési intézményben. A **mentor** erre irányuló **szakmai képzést végzett**, megfelelő szintű tanári végzettséggel rendelkező pedagógus, aki legalább **5 éve a pályán dolgozik**. Saját szakterületén kiváló tanár, minimum **3 éves osztályfőnöki gyakorlattal** rendelkezik, s a pályán eltöltött időszak hitelesen bizonyította szakmai fejlődését, fejlődőképességét. A mentorokat minden esetben az iskola vezetése (az igazgató és a munkaközösség vezető) egyetértésével lehet felkérni a feladatra, lehetőség szerint a mentortanári szakvizsgával rendelkező kollégák közül.

4.1. Általános alapelvek

A hallgató **szakmai támogatásáért** a mentor felel, de a hallgató fejlődése érdekében az egész intézmény nyitott és **támogató környezetet** biztosít.

A mentor **szakképzettsége azonos** a tanárjelölt által végzett legalább egyik szakkal. Amennyiben a mentor csak az egyik szak tanára, akkor a jelölt munkáját a másik szaktól az adott iskola tanárai közül egy további **konzultens tanár segíti**.

A két féléves gyakorlat során érvényesíteni kell a **fokozatos szakmai önállósodás** elvét, ami az jelenti, hogy a mentor a gyakorlat első fázisában közösen kialakított fejlődési tervvel, óralátogatással, reflektív elemzéssel és az a tanítás tervezésének, értékelésének és a gyakorlati problémák megoldásának segítségével folyamatos segítséget nyújt. A bevezető fázis része a jelölt által végzett **hospitálás** is, igény szerinti mennyiségben.

4.2. *A mentor által végzett tevékenységek*

- Egyeztetni a hallgatóval a gyakorlat formai kereteit, tartalmát.
- Segíti a hallgatót az iskolai élet egészének megismerésében, támogatja a gyakorlati tudnivalók megszerzésében, valamint a kapcsolatok felvételében és az iskola életébe történő bekapcsolódásban.
- Támogatja és segíti a hallgatót abban, hogy kapcsolatot tudjon kialakítani az iskola társadalmi és szakmai környezetével.
- Segíti a hallgatót a tanulócsoportokkal folytatott munka sajátosságainak, a tanulók tanulással kapcsolatos jellemzőinek megismerésében, bemutatja csoportjait a korábbi évek során készült csoportprofilok alapján.
- Támogatja a hallgatót egyéni fejlődési terve és egyéb dokumentumai elkészítésében.
- A hallgató rendelkezésére bocsájta a tanított tantárgy helyi tantervét, az éves tanmenetet és a szaktárgy tanításához kapcsolódó tankönyveket és egyéb taneszközöket.
- A hospitálás keretén belül lehetőséget biztosít tanórai munkájának megfigyelésre és azok utólagos közös elemzésére.
- A hallgató számára biztosítja az általa vezetett tanórán belül órarészletek megtervezését és megvalósítását.
- Támogatja a hallgatót a tanórák tervezésében, szervezésében, az órákra történő felkészülésben.
- Segíti a hallgatót az osztályfőnöki, valamint a szabadidős tevékenységek terén a minél szélesebb körű tapasztalatszerzésben.
- A hallgató által végzett önálló tevékenységek során megfigyeléseket végez, e megfigyelések alapján konstruktív visszajelzéseket ad a hallgató számára.
- Visszajelzést kér a mentor jelenléte nélkül, önállóan tartott óráról, melynek tapasztalatait a hallgatóval együtt elemzik.
- Az egyes tevékenységeket követően reflektív megbeszéléseket folytat a hallgatóval, ennek során bátorítja, ösztönzi és támogatja a hallgatót a saját munkájával kapcsolatos kritikai reflexióra, innovatív eszközök és módszerek alkalmazására, a tanulásközpontú oktatás érvényesítésére, valamint formatív értékelést alkalmazva segíti a hallgató fejlődését.
- Több hallgató közös gyakorlata esetén ösztönzi a hallgatók közti együttműködést, tudásmegosztást.
- A hallgató gyakorlata során tapasztalt súlyos problémák esetén e problémákat jelzi intézménye vezetője számára, valamint az egyetemi képzőhely oktatója/vezetőtanára felé.
- Folyamatos visszajelzéseket ad a hallgató munkájáról a gyakorlat során.
- Mindkét félév végén írásban, továbbá egyetlen összegző (ötfokozatú) gyakorlati jeggyel értékeli a hallgató tevékenységét a tanári kompetenciák mentén, figyelembe véve a fejlődési tervben megfogalmazott célok megvalósulását valamint a képzési kimeneti követelmények szempontjait.
- A gyakorlat lezárásakor az igazolólapon aláírásával igazolja a hallgató gyakorlaton végzett tevékenységeit.
- Együttműködik a pedagógusképző felsőoktatási intézmény szakmódszertanos és pedagógia-pszichológia szakos oktatóival, a gyakorlattal kapcsolatos kérdésekben, feladatokban, szükség esetén szakmai segítségért, támogatásért fordul hozzájuk.
- Részt vesz a pedagógusképző intézmény képzési programhoz kapcsolódó minőségfejlesztési folyamataiban.

A gyakorlat folyamán a jelölt igényeihez és rátermettségéhez igazodóan a mentor – egyre ritkuló gyakoriságú támogatással – fokozatosan az önálló munkavégzést segíti.

A minősítést segítheti a jelölt által tartott bemutató foglalkozás és (amennyiben erre lehetőség van) az ehhez kapcsolható, két félév alatt egyszeri személyes konzultáció is (a mentor, a jelölt és az egyetem részéről a szakmódszertan, gyakorlóiskolai vezetőtanár, valamint a pedagógia és a pszichológia szakterületek minimálisan egy képviselője részvételével).